

Initiativärende om möjligheterna för intagna i häkte att ha kontakt med sina försvarsadvokater

Beslutet i korthet: Mot bakgrund av uppgifter i en tidningsartikel har JO begärt upplysningar från Kriminalvården om häktades möjligheter att få besök av och tala i telefon med sina försvarsadvokater. I beslutet uttalar chefsJO att en offentlig försvarare inte ens kvällstid bör avvisas från ett häkte utan att ha fått träffa sin klient. ChefsJO är kritisk till att detta har förekommit i några fall. ChefsJO har ingen invändning mot att Kriminalvården låser in en advokat i ett besöksrum tillsammans med den intagne, när detta bedöms nödvändigt. Beslutet innehåller uttalanden om hur häktespersonalen bör agera när så sker.

Initiativet

I en artikel i Svenska Dagbladet förekom uppgifter om att häktena begränsar möjligheten för advokater att besöka sina klienter utöver normal arbetstid. Enligt uppgifter i artikeln har vissa häkten infört krav på förannmälan.

Med anledning av uppgifterna i tidningsartikeln beslutade jag att inleda en utredning i saken.

Utredning

Kriminalvården anmodades att i ett yttrande besvara följande frågor.

1. Vilka möjligheter har häktade i landets häkten att ta emot besök av sina advokater? Är advokaterna hänvisade till vissa tider eller ställs krav på exempelvis förannmälan? Redovisningen bör omfatta samtliga regioner i landet.
2. Vilka möjligheter har häktade i landets häkten att ringa till respektive ta emot telefonsamtal från sina advokater? Är de intagna och/eller advokaterna hänvisade till speciella telefontider? Redovisningen bör omfatta samtliga regioner i landet.

I remissvaret anförde Kriminalvården, genom generaldirektören AA, följande. (De i remissvaret omnämnda bilagorna har utelämnats här.)

Bakgrund

JO har, med anledning av en artikel i Svenska Dagbladet, beslutat att inleda en utredning av förutsättningarna för häktades kontakt med sina advokater. JO har med anledning av utredningen infordrat Kriminalvårdens yttrande.

Kriminalvården har vid flera tillfällen haft kontakter med advokatsamfundet och enskilda advokater som har synpunkter på myndighetens häktesverksamhet och förutsättningarna för advokater att besöka häktade klienter. Se exempelvis bifogat brev till advokatsamfundet från dåvarande generaldirektören BB den 7 december 2011.

Även JO har i några beslut, exempelvis i beslutet den 9 mars 2009 i ärende med dnr 2207-2008, uttalat sig om förutsättningarna för kontakt mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare.

Att en person som är häktad på grund av misstanke om brott har möjlighet att överlägga med sin försvarare är av central betydelse för den häktades rättssäkerhet. Kriminalvårdens målsättning är att tillgodose offentliga försvarares önskemål om under vilka förutsättningar kontakt med häktade ska ske i den utsträckning det är möjligt. Det måste dock ske med hänsyn taget till de inskränkningar ett frihetsberövande medför och möjligheterna för Kriminalvården att bedriva en effektiv häktesverksamhet. Generaldirektören beslutade mot den bakgrunden den 10 september 2012 att de praktiska förutsättningarna för offentliga försvarares kontakt med häktade klienter ska utredas (se bifogat protokoll). En arbetsgrupp har under hösten 2012 bl.a. gjort en kartläggning av de gällande förutsättningarna för besök och telefoni på landets häkten (se vidare nedan).

Enligt generaldirektörens uppdrag ska advokatsamfundet ges möjlighet att på lämpligt sätt delta i arbetet. Ett första möte mellan företrädare för advokatsamfundet och Kriminalvården genomfördes den 16 januari 2013. Arbetsgruppens interna arbete fortsätter parallellt med detta.

Vissa författningsbestämmelser

Enligt 21 kap. 9 § rättegångsbalken får försvarare för den som är anhållen eller häktad inte förvägras att sammanträffa med honom. Försvararen har vidare rätt att i enrum meddela sig med den anhållne eller häktade; för annan än offentlig försvarare gäller det dock endast om undersökningsledaren eller åklagaren medger det eller om rätten finner det kunna ske utan men för utredningen eller för ordningen eller säkerheten i förvaringsplatsen.

Enligt 3 kap. 4 § häkteslagen (2010:611, HäL) får en intagen stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. Sådan kommunikation får dock vägras om den kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §. Enligt den bestämmelsen får elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare inte avlyssnas.

Enligt 3 kap. 6 § HäL ska försändelser mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare vidarebefordras utan granskning. En sådan försändelse till en intagen ska dock inte vidarebefordras utan hållas kvar, om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare av försändelsen är oriktig. – Enligt 3 kap. 8 § får en försändelse som hålls kvar inte granskas utan den intagnes medgivande om det inte är absolut nödvändigt av säkerhetsskäl. En försändelse som avses i 6 § får endast granskas i syfte att utreda vem avsändaren är.

Förutsättningarna för kontakt mellan häktade och offentliga försvarare

Nedan följer, uppdelat per region och häkte, de uppgifter JO har efterfrågat. I de fall det anges att häktet inte har några speciella telefontider innebär det att häktet alltid försöker tillgodose en försvarares eller en intagens önskemål om kontakt. Det kan dock naturligtvis finnas praktiska begränsningar, t.ex. att kontakt med försvararen inte kan etableras, att alla telefoner är upptagna, att den intagne är upptagen etc. Det

kan också finnas praktiska begränsningar när det gäller möjligheterna till besök; även om häktet har förutsättningar att ta emot ett oanmält besök av en advokat kan den intagne vara upptagen med andra göromål.

Region Mitt

Häktet Karlstad

Normal besökstid alla dagar kl. 9–12 samt kl. 13–19. Undantag kan göras vid t.ex. lång resväg för advokaten. Häktet vill att besöken föränmäls men det är inget absolut krav. Kvällstid kan normalt bara ett advokatbesök åt gången genomföras. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Nyköping

Normal besökstid alla dagar kl. 9–19. Besök kan dock pågå längre på kvällarna. Inget krav på föränmälan. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Salberga (gemensamhetshäkte)

En advokat nekas aldrig att besöka sin klient. Inget krav på föränmälan. På grund av lägre bemanning kvälls- och nattetid uppmanas dock advokaterna att företrädesvis besöka intagna mellan kl. 8 och 17.30. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Uppsala

En advokat nekas aldrig att besöka sin klient. Inget krav på föränmälan. På grund av lägre bemanning kvälls- och nattetid uppmanas dock advokaterna att företrädesvis besöka intagna innan kl. 18. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Västerås

En advokat nekas aldrig att besöka sin klient. Inget krav på föränmälan. På grund av lägre bemanning kvälls- och nattetid uppmanas dock advokaterna att företrädesvis besöka intagna mellan kl. 8 och 17.30. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Örebro

En advokat nekas aldrig att besöka sin klient. Inget krav på föränmälan. Besök mellan kl. 17.30 och 8 föränmäls dock i regel av advokaterna eftersom de vet att bemanningen på häktet är låg då. – Häktet har inga speciella telefontider.

Region Nord

Häktet Bomhus (gemensamhetshäkte beläget på anstalten Gävle)

Normal besökstid vardagar kl. 8.30–18 och helger kl. 9–18. Häktet försöker alltid tillgodose en advokats önskemål om besök utanför dessa tider. Det finns endast ett besöksrum som är anpassat för advokatbesök. Rummet kan behöva bokas. Om rummet är ledigt kan det användas för obokade besök. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Falun

Normal besökstid samtliga dagar kl. 8–18. Häktet nekar dock aldrig en advokat att komma utanför dessa tider. Besök behöver inte bokas. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Gävle

Normal besökstid alla dagar kl. 8–18. Undantag kan göras om den intagne har särskilda behov. Besöksrum bokas i centralvaktens. Besök behöver inte bokas viss tid i förväg. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Luleå

Besökstid alla dagar kl. 8–19. Besöken bör bokas, dock inget krav på att det ska ske viss tid innan. Begränsningarna i besökstiderna har inte lett till konflikter med försvarare. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Saltvik

En advokat nekas aldrig att besöka sin klient. Häktet vill dock gärna att besök för-
anmäls av planeringsskäl och för att det ska bli kortare väntetid för advokaten.
– Häktet har inga speciella telefontider. Av praktiska skäl ser häktet gärna att den
intagne anmäler på morgonen att han eller hon vill ha kontakt med sin advokat, men
det är inget krav.

Häktet Umeå

Normal besökstid alla dagar kl. 7–19. Undantag kan göras vid t.ex. lång resväg för
advokaten. Besök behöver inte bokas. Det kan dock hända att alla besöksrum är
upptagna vid oanmälda besök. Advokaten får då vänta till ett besöksrum blir ledigt.
– Häktet har inga speciella telefontider. Svårigheten ligger oftast i att få tag på advo-
katen.

Häktet Östersund

Normal besökstid alla dagar kl. 8–17. Undantag kan göras vid t.ex. lång resväg för
advokaten. Besök behöver inte bokas. Det kan dock vara bra för att säkerställa att ett
besöksrum är ledigt. – Häktet har inga speciella telefontider. Telefonsamtal mellan
intagna och försvarare prioriteras.

Region Stockholm

Häkterna Huddinge, Kronoberg, Sollentuna och Österåker

En advokat nekas aldrig att besöka sin klient. Inget krav på föranmälan. – Häkterna
har inga speciella telefontider. På häktet Sollentuna, som öppnades 2011, har det un-
der en period varit problem med telefonväxelsystemet, vilket har medfört att vissa
samtal aldrig kopplats fram till en telefonist och att andra samtal har kopplats bort.
Problemen är numera i huvudsak åtgärdade.

Region Syd

Häktet Helsingborg

Normal besökstid alla dagar kl. 9–11.45 samt kl. 13.15–17.30. Besök som föranmäls
senast kl. 17 dagen innan kan hålla på till kl. 20.00. I speciella fall kan häktet göra
undantag från kravet på föranmälan. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Karlskrona

Normal besökstid vardagar kl. 8–17.45 och helger kl. 9–17.45. Undantag kan göras
vid t.ex. lång resväg för advokaten. Inget krav på föranmälan, men advokater upp-
manas föranmäla besök dagen innan av planeringsskäl. Även oanmälda besök
kvällstid kan tas emot, men viss väntetid kan då uppstå. – Häktet har inga speciella
telefontider. Önskemål om samtal med advokat under deras kontorstid hanteras alltid
skyndsamt. Om det finns angelägna skäl kan intagna ringa till sin advokat även un-
der kvällar och helger.

Häktet Kirseberg (gemensamhetshäkte)

Normal besökstid vardagar kl. 8–18 och helger kl. 8–16. Besök utanför dessa tider
kan medges vid brådskande ärenden. Besök behöver inte föranmälas men advokater
uppmannas att göra det för att förbättra servicen. – Häktet tillåter telefonsamtal med
advokater kl. 8–18.30 veckans alla dagar.

Häktet Kristianstad

Normal besökstid alla dagar kl. 08–18. Det går att genomföra besök kvällstid om det
finns behov. Ej föranmälda besök går att ordna. – Häktet har inga speciella telefoni-
der.

Häktet Malmö

Normal besökstid vardagar kl. 9–18 och helger kl. 10–16. Inget krav på förannmälan. Besök vardagar mellan kl. 18 och 20 kan genomföras om det förannmäls 24 timmar tidigare. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Trelleborg

En advokat nekas aldrig att besöka sin klient. Inget krav på förannmälan. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Ystad

En advokat nekas aldrig att besöka sin klient. De intagna låses dock in för natten kl. 18 varför de flesta advokatbesök genomförs tidigare. Inget krav på förannmälan. För att säkerställa tillgång till ett särskilt besöksrum bokas dock de flesta besök. – Häktet har inga speciella telefontider.

Region Väst

Häktet Borås

Normal besökstid alla dagar kl. 8–18. Det finns möjlighet att förlänga besöken kvällstid. Inget krav på förannmälan. – Normal telefontid alla dagar kl. 8–18. Telefonsamtal utanför dessa tider genomförs om det är praktiskt möjligt med hänsyn till bemanning etc., vilket det i regel är.

Häktet Göteborg

Normal besökstid måndag till torsdag kl. 9–11.45 samt kl. 13–18.30, fredag kl. 09–11.45 samt kl. 13–16 och helg kl. 9.30–10.45 samt kl. 13–15.30. Vid förannmälan kan besök ske utanför dessa tider. Förannmälan, senast kl. 12.30 samma dag, ska också göras om besöket inleds efter kl. 17.45 eller avslutas efter kl. 18.30. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Mariestad

Normal besökstid alla dagar kl. 8–18. Besök som påbörjats innan kl. 18 kan fortsätta längre. Besök utanför dessa tider kan medges vid särskilda omständigheter. Inget krav på förannmälan. Vid besök utan förannmälan kan dock väntetid uppstå. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Skogome (gemensamhetshäkte)

Normal besöks- och telefontid alla dagar kl. 8–16.45. En advokat som begär det kan få besöka eller samtala med en intagen fram till kl. 18.45. Det finns inget krav på förannmälan, men det kan vara bra för att säkerställa tillgång till lokal, telefon etc.

Häktet Uddevalla

Normal besökstid vardagar kl. 8–12.15 samt kl. 13–18 och helger kl. 8–18. Undantag kan göras vid t.ex. lång resväg för advokaten. Besök behöver inte förannmälas. – Häktet har inga speciella telefontider.

Region Öst

Häkterna Jönköping och Växjö

Normal besökstid vardagar kl. 8–17. Besök utanför dessa tider samt på helger går att ordna vid behov om det förannmäls. I övrigt inget krav på förannmälan även om häktet gärna ser att det görs för att säkerställa tillgång till besöksrum. Om ingen bokning har skett kan advokaten få vänta till det finns ett ledigt rum. – Telefonkontakt sker normalt under samma tider som besök. Om det är nödvändigt kan även telefonsamtal vid andra tider ordnas.

Häktet Kalmar

En advokat nekas aldrig att besöka sin klient. Ingen förannmälan behövs. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Norrköping Stockholmsvägen

En advokat nekas aldrig att besöka en klient, men besök bör företrädesvis genomföras mellan kl. 8–20. Ingen föranmälan behövs. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Norrköping Drags (gemensamhetshäkte)

Besök är möjliga alla dagar, men kan vara svåra att genomföra av bemanningsskäl efter kl. 19. Ingen föranmälan behövs. – Häktet har inga speciella telefontider.

Häktet Visby

Normal besökstid alla dagar kl. 7–19. Besök som sker inom dessa tider behöver inte förännälas, men vid högt tryck på häktet kan det vara praktiskt. Besök utanför dessa tider bör förännälas en dag i förväg för att kunna planera bemanningen. – Häktet har inga speciella telefontider.

Tidiga och sena besök av försvarare

Med anledning av generaldirektörens uppdrag och JO:s remiss genomförde Kriminalvården en mätning av antalet besök av offentliga försvarare som skedde innan kl. 8 och efter kl. 17 under vecka 48 2012. Under veckan skedde inga besök innan kl. 8 och sammanlagt 27 besök efter kl. 17. För 16 av besöken angavs start- och sluttider och av dessa var det endast ett besök som genomfördes efter kl. 19. Av de övriga 10 besöken påbörjades ett innan kl. 17, ett kl. 18.15 och avslutades ett före kl. 19. – Region Stockholm gjorde en egen mätning av antalet advokatbesök även under vecka 42 2012. Under den veckan genomfördes sammanlagt nio besök mellan kl. 17 och 18, tre besök mellan kl. 18 och 19 och ett besök mellan kl. 19 och 20.

Kriminalvårdens bedömning

Besök av offentliga försvarare

Kriminalvården vill inledningsvis framhålla att myndigheten delar JO:s uppfattning att en offentlig försvarare inte ens kvällstid bör avvisas från ett häkte utan att ha fått träffa sin klient. Det har tyvärr skett i några fall, vilket myndigheten beklagar. Kriminalvården arbetar för närvarande med att ta fram centrala riktlinjer i frågan. Kriminalvården kommer att underrätta JO när dessa är färdigställda.

JO har vidare anfört att det, mot bakgrund av de speciella praktiska problem som uppstår på ett stort häkte och som har samband med tillgången på personal och säkerhetsfrågorna, kan vara rimligt att eventuella besök hos klienterna efter ett visst klockslag bör förännälas i så god tid att häktet kan disponera sin personal med hänsyn därtill. Som framgår av utredningen har flera häkten sådana rutiner. Till skillnad från vad advokatsamfundet anser i den artikel som ligger till grund för JO:s initiativ anser Kriminalvården att det är en godtagbar ordning som dessutom är nödvändig för att häktesverksamheten ska kunna bedrivas på ett effektivt sätt. Som framgår av den kartläggning av besök av offentliga försvarare som gjordes under vecka 48 2012 – och i region Stockholm under vecka 42 samma år – var antalet besök kvällstid lågt, särskilt efter kl. 19. Att anpassa häktenas bemanning, lokaler och rutiner för att alltid kunna ta emot obegränsade oanmälda besök under kvällstid skulle leda till en betydande kostnadsökning. Kriminalvården vill dock understryka att det inte innebär att besök inte ska kunna genomföras under kvällstid utan bara att en försvarare som vill genomföra ett sådant besök utan att ha förännälat det genom t.ex. ett telefonsamtal kan få räkna med att vänta till häktet har hunnit ordna erforderlig bemanning. Kriminalvården vill vidare framhålla att det klockslag, efter vilket förannmälan bör göras, varierar mellan de häkten som har en sådan rutin. Kriminalvården överväger att sätta upp en gemensam målsättning att landets samtliga häkten ska kunna ta emot oanmälda besök av offentliga försvarare innan en viss tidpunkt. En försvarare som oanmält vill besöka en klient efter denna tidpunkt skulle då få räkna med att det kan bli viss väntetid.

Särskilt om häktet Göteborg

Som framgår av sammanställningen ovan ska en försvarare som vill besöka en klient på häktet Göteborg kvällstid – om besöket inleds efter kl. 17.45 eller avslutas efter kl. 18.30 – anmäla det senast kl. 12.30 samma dag. Kriminalvården kan inte se att det är en orimlig inskränkning (se också brevet till advokatsamfundet den 7 december 2011). Även oanmälda besök utanför dessa tider måste dock kunna tas emot, även om besökaren då får räkna med en viss väntetid. Som anförts ovan överväger också Kriminalvården att ensa tiden under vilken oanmälda besök av offentliga försvarare ska kunna ske.

I artikeln i SvD tas upp förhållandet att advokater blir inlåsta tillsammans med klienter. Kriminalvården har i denna fråga i grunden ingen annan uppfattning än den som framfördes till advokatsamfundet i december 2011, dvs. att det ofta är nödvändigt att låsa ett besöksrum för att upprätthålla säkerheten i ett häkte. Kriminalvården har dock för avsikt att inom ramen för det arbete som nu pågår se över vissa frågor, bl.a. i vilken utsträckning advokater erbjuds bärbara larm och hur den intagne och advokaten placeras i ett besöksrum.

I artikeln hävdas slutligen att en intagen inte fick öppna brev från en advokat utan att personal närvarade. Eftersom uppgiften inte är hänförlig till något specifikt tillfälle är den svår att kontrollera. Häktet Göteborg uppger att brev från advokater alltid befordras utan granskning. Däremot kan det ha förekommit att försändelser befordras i närvaro av personal men utan att personalen har möjlighet att ta del av innehållet i försändelsen, i syfte att kontrollera att den intagne inte för med sig något otillåtet föremål. Det kan diskuteras om den ordningen gör tillräcklig skillnad på befordran av försändelser och innehav av desamma (jfr t.ex. JO 1994/95 sid. 175). Häktets rutiner för befordran av försändelser ska ses över.

Telefoni mellan intagna och offentliga försvarare

Som framgår av redovisningen har de flesta häktena inga särskilda telefontider utan strävar efter att tillgodose såväl intagnas som försvarares önskemål om kontakt. Precis som när det gäller besök kan dock praktiska förutsättningar – hänförliga till den intagne eller försvararen – medföra att telefonkontakt inte alltid kan etableras omedelbart. Kriminalvården kan dock inte se annat än att den rådande ordningen är tillfredsställande.

Särskilt om häktet Sollentuna

I artikeln i SvD lyfts häktet Sollentuna upp som ett problemhäkte. Som framgår av redovisningen förekom vissa teknikproblem efter öppningen av häktet, framför allt i fråga om telefonin. Problemen medförde bl.a. långa telefonköer och i vissa fall att den som ringde till häktet blev bortkopplad. En sådan ordning är inte acceptabel. Den kritik som häktet fick från flera advokater under den aktuella perioden var i stor utsträckning berättigad. Problemen är dock numera i huvudsak åtgärdade, vilket också har uppmärksammats av flera advokater.

Bedömning**Advokaters besök i häkte**

Att en person som är häktad på grund av misstanke om brott har möjlighet att överlägga med sin försvarare är av central betydelse för den häktades rättssäkerhet. Som Kriminalvården anført har JO i flera tidigare beslut uttalat en offentlig försvarare inte ens kvällstid bör avvisas från ett häkte utan att ha fått träffa sin klient (dnr 2207-2008, JO 2005/06 s. 132 och JO 1983/84 s. 134). JO har vidare uttalat att det, mot bakgrund av de speciella praktiska problem som uppstår på ett stort häkte och som har samband med tillgången på personal och säkerhetsfrågorna, kan vara rimligt att eventuella besök hos klienterna efter ett visst klockslag förannmäls i så

god tid att häktet kan disponera sin personal med hänsyn därtill. Jag delar denna uppfattning.

Av utredningen framgår att häktet Skogome inte tillåter besök efter kl. 18.45. Vidare har det, enligt Kriminalvården, i några fall förekommit att advokater avvisats från häkten utan att ha fått träffa sina klienter. Jag är kritisk till detta.

Jag har ingen invändning mot att Kriminalvården låser in en advokat i ett besöksrum tillsammans med den intagne, när detta bedöms nödvändigt för att upprätthålla säkerheten i häktet. Jag vill dock framhålla att Kriminalvården måste försäkra sig om att advokaten är medveten om att dörren till besöksrummet låses och om hur han eller hon ska gå till väga för att påkalla personalens uppmärksamhet. Vidare bör häktespersonalen vara öppen för att det i vissa fall kan finnas behov av andra lösningar för att upprätthålla säkerheten. Jag delar Kriminalvårdens uppfattning att det kan finnas behov av att se över rutiner för användning av bärbara larm och placering i besöksrummen.

Jag ser positivt på Kriminalvårdens arbete med att i samråd med advokatsamfundet ta fram centrala riktlinjer för frågor gällande kontakterna mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare.

Brev från advokater till intagna

När det gäller påståendet att en intagen inte fått öppna brev från sin advokat utan att personal var närvarande vill jag anföra följande. Det har från JO:s sida vid flera tillfällen uttalats att ett förfarande där den intagne uppmanas att öppna advokatpost i närvaro av kriminalvårdspersonal strider mot syftet med reglerna om skydd för advokatpost (se bl.a. JO 1994/95 s. 175). Den intagne ska ges möjlighet att ta del av försändelsen utan närvaro av personal. En rutin som innebär att intagna får öppna advokatpost i närvaro av personal, i syfte att kontrollera att den intagne inte för med sig något otillåtet föremål, gör inte tydligt nog skillnad mellan postbefordran och prövningen av innehavsfrågan. Jag noterar att det aktuella häktets rutiner för befordran av försändelser ska ses över.

Telefoni mellan advokater och intagna

Vad som framkommit genom utredningen ger mig inte anledning att rikta någon kritik mot Kriminalvården eller att göra några andra uttalanden.

Ärendet avslutas.